

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ประเทศจะพัฒนาไปในวิถีทางใด และประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคนในชาติเป็นผู้กำหนด และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตามความมุ่งหวังนั้น จึงมีความจำ เป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพ และมีศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ตามมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔) ที่เน้นคนเป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดหมายหลักของการพัฒนาทั้งหมด ซึ่งเป็นการพัฒนาเพื่อคนโดยอาศัยคน^๑

ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กและมีความสำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งเพราะมีบทบาทในการสร้าง “คน” ให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและบุคลิกภาพเช่นไร จะเป็นคนดี มุ่งทำประโยชน์แก่สังคมหรือจะเป็นคนด้อยสมรรถภาพ สร้างปัญหาแก่ตนเองและสังคม ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ^๒

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้แก่เด็กเป็นเรื่องที่สังคมให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกตลอดมา โดยเฉพาะครูและนักเรียน มีการคิดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายที่จะให้เด็กเป็นเด็กดีมีศีลธรรมซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่สงบสุขและโลกมีสันติภาพ สิ่งที่เป็นปัญหาถกเถียงกันโดยไม่มีที่สิ้นสุดคือ วิธีการใดสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม จะต้องฝึกฝนคนอย่างไรให้นาตนเองและสังคมไปสู่ความสำเร็จและมีสันติสุขเท่านั้น กรอบความคิดหลัก

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๔๔)**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๑-๕.

^๒ นกเนตร ธรรมบวร, บทบาทของครอบครัวกับการศึกษา : **รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ก.

ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมไทยต้องการการหลอมรวมพลังแห่งความดีต่าง ๆ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยโดยรวม ความคิดหลักที่สอดคล้องตรงกัน คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จะต้องใช้หลาย ๆ วิธีในลักษณะสัมพันธ์คือ จะต้องค่อย ๆ ปลูกฝังทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการทำงาน กระบวนการเรียนการสอน และการหาคำตอบให้แก่ชีวิตในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นกระบวนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมบนพื้นฐานที่ว่า หลักจริยธรรมสูงสุดมีหลากหลาย ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาจึงต้องมุ่งสร้างคนที่มีความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระใฝ่การศึกษาที่สนองปัญญาและพัฒนาความเป็นมนุษย์ เพื่อส่งเสริมอิสรภาพของปัจเจกบุคคลส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมต่อกัน มีค่านิยมและจริยธรรมตามศาสนธรรมของตน มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบอดทน มีขันติธรรม และอื่น ๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้กับประชาคมโลกและธรรมชาติ การสร้างเยาวชนของชาติด้วยการศึกษาจึงสามารถตอบสนองเป้าหมายดังกล่าวได้^๑

เด็กในความหมายของพระพุทธศาสนาแล้ว เด็กก็คือ สิ่งมีชีวิตที่ประกอบไปด้วยเลือดเนื้อร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับความหมายที่ใช้เรียกแทนคำว่ามนุษย์หรือคน ต่างกันเพียงแค่ว่าเด็กมีขอบเขตความสามารถบางอย่างถูกจำกัดไว้ตามธรรมชาติ ที่ไม่อาจทำในบางสิ่งบางอย่างได้ เช่นเดียวกับคนที่มีความเจริญเติบโตเต็มที่แล้วทางร่างกาย เช่น การรับรู้ความผิดชอบชั่วดี อย่างเช่นคนปกติ เด็กยังไม่อาจที่จะรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่อยู่ล้อมรอบตัวเองได้มากนัก สภาพทางกาย และทางใจ ยังไม่อาจที่จะมีความเข้มแข็งเท่ากับคนที่อยู่ในช่วงโตเต็มวัยแล้ว แต่การรับรู้อื่น ๆ เช่น สุข ทุกข์ ดีใจ หรือเสียใจ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอยู่ในตัวเด็กเช่นเดียวกันกับผู้ใหญ่^๒ จะต้องมีการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านไปพร้อม ๆ กันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

พระพุทธศาสนาถือว่าจิตเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางกาย วาจา จิต ที่ได้รับการฝึกที่ดี จะเป็นจิตที่สงบเป็นสมาธิ ถือว่าเป็นจิตที่ได้รับการพัฒนาแล้ว^๓ การพัฒนาทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) เป็นการเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, **กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำค้ำสุภษา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

^๒ สุวัฒน์ จันทน์จ้านง, **ปรัชญาและศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๗๙.

^๓ ชุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๑/๓๓.

พระพุทธศาสนาถือว่า การที่สมาชิกในครอบครัว ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง โดยมีหลักธรรม เป็นพื้นฐานแนวทางการปฏิบัติตนภายในครอบครัว ตลอดจนการอบรมสั่งสอน บุตร ธิดา มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรม และยังเป็นแกนกลางในการ สร้างความมั่นคงในครอบครัว การนำหลักธรรมมาปฏิบัติใช้ จะทำให้สถาบันครอบครัวประสบความสำเร็จ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผน สามารถดำเนินชีวิตไปในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับเด็กวัยรุ่นที่ใช้ชีวิตอย่างปฎุชนทั่วไป เพื่อการ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขภายในครอบครัว อันประกอบไปด้วย บิดา มารดา บุตร ธิดา ซึ่งจะนำ ให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข การนำหลักธรรมของพุทธศาสนา มาพัฒนา มีขั้นตอนเป็นลำดับ โดยมุ่งการเข้าใจหลักการและเป้าหมายสูงสุดอันแท้จริงของชีวิต พระพุทธศาสนาได้วางหลักการ อันประกอบด้วย การพัฒนาทางด้านร่างกาย (กายภาวนา) เป็นการรักษาสุขภาพ รักษาอารมณ์ และสติปัญญา การพัฒนาทางพฤติกรรม (ศีลภาวนา) เป็นการพัฒนาจิตใจอันเรียกว่า สมาธิ^๑

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่ศึกษาปัจจัยทางครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ โดยศึกษาหลักธรรมคำสอนที่มีความเกี่ยวข้องกับ ครอบครัว ที่สามารถนำมาปรับพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัวมีใน พระพุทธศาสนา ซึ่งแต่ละหลักธรรมจะมุ่งเน้นแนวทางการประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างรู้จักหน้าที่ ของตน ให้อยู่ร่วมกันด้วยความรักความเข้าใจ การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี ด้วยความเข้าใจกัน อย่างมีมิตรไมตรี ที่ประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณา มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เกื้อกูล ซึ่ง กันและกัน บนพื้นฐานของความดี มีคุณธรรม เพื่อให้สังคมสงบเรียบร้อย มีสันติภาพ ซึ่งการ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพราะ พฤติกรรมเป็นสิ่งที่วัดได้ สังเกตได้ และประเมินได้ จึงเชื่อได้ว่าพฤติกรรมของแต่ละบุคคลสามารถ ที่จะพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นได้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวพุทธ
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

^๑ อุง ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๔.

๑.๒.๓ เพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิจัย ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ ของเด็กวัยรุ่นที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ศึกษาในสถานศึกษาภาครัฐและเอกชน ในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัย ศึกษาวิจัยในโรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๓ ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๗,๖๘๖ คน^๑

๒. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Stratified Random Sampling) ประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ^๒ (Taro Yamane, 1973) ตามตารางประชากรเต็ม ๑๗,๖๘๖ คน^๑ กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน ๓๓๓ คน แต่เนื่องจากอาจมีผู้ตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงกำหนดขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๐ และเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาศึกษาเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากร (Representative) ผู้วิจัยจึงเพิ่ม

^๑ สำนักงานพัฒนาจังหวัดนครปฐม, ศูนย์ราชการจังหวัดนครปฐม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๓.

^๒ Yamane, & Taro, *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed, (New York : Harper & Row. Taro Yamane', 1973), pp. 727-728.

^๓ สำนักงานพัฒนาจังหวัดนครปฐม, ศูนย์ราชการจังหวัดนครปฐม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๓.

ขนาดเป็น ๔๐๐ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทั้งภาครัฐ และเอกชนในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๕๒ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ **เด็ก** หมายถึง เด็กที่กำลังศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ ๑

๑.๔.๒ **พฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก** หมายถึง กระบวนการพัฒนาปัญญาใน พระพุทธศาสนา ดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงและ ถูกต้องได้ ปัญญา เป็นเรื่องของ การฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง โดยนัยนี้ เด็กควรได้รับการ ฝึกอบรมสั่งสอนในทางที่ถูกต้องควร ในเรื่องความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัยไตร่ตรอง รู้จักแก้ปัญหา รู้จักดำเนินการต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล รู้จักคิด การต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

๑.๔.๓ **การอบรมเลี้ยงดู** หมายถึง การปฏิบัติของมารดาในการดูแลแนะนำสั่งสอน เพื่อให้บุตรมีพฤติกรรมและบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนและการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผล

๑.๔.๔ **การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล** หมายถึง การปฏิบัติของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรโดยการให้รางวัล ชมเชยหรือตำหนิลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำหรือเจตนาของ บุตร บุตรทำดี มีเจตนาดี ต้องส่งเสริมด้วยการชมเชย ถ้าบุตรทำผิดต้องว่ากล่าวตักเตือนและ แนะนำว่าควรจะทำตัวให้ดีขึ้นได้อย่างไร และเมื่อบุตรทำตัวดีขึ้นก็ต้องส่งเสริมให้รางวัลตามควร กับวัยอย่างสม่ำเสมอ ถ้าอารมณ์ไม่ดีมาจากนอกบ้าน ควรระงับอารมณ์ ไม่โกรธ เกรี้ยวกราดหรือดู ว่าบุตรจนเกินเหตุ มารดาปฏิบัติต่อบุตรอย่างใจเย็น สุขุมรอบคอบ รู้จักควบคุมอารมณ์ที่รุนแรงจน เกินเหตุ และไม่ควรประหยัดหรือตระหนี่คำชม เมื่อบุตรทำผิดพลาดอาจตักเตือนและให้โอกาส ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ถ้าจำเป็นต้องลงโทษต้องชี้แจงให้บุตรเข้าใจว่ากระทำไปด้วยความรักและหวัง ดีผู้ที่ได้คะแนนสูง คือ ผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลมาก

๑.๔.๕ **การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน** หมายถึง การปฏิบัติของมารดาในการ เลี้ยงดูบุตรโดยให้ความใกล้ชิดสนมสนมเอาใจใส่ทุกข์สุขของบุตร ให้ความสำคัญกับบุตร เป็นที่ปรึกษาที่ดี ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและคอยตักเตือนบุตร มารดาต้องแสดงให้บุตรรู้ว่ารักและหวังดีต่อบุตร

เสมอ ให้บุตรมีส่วนร่วมหรือมารดาเข้าร่วมทำกิจกรรมกับบุตร ผู้ที่ได้คะแนนสูง คือ ผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมาก

๑.๔.๖ การวัดพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก หมายถึง การวัดพฤติกรรมคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาในอันที่สร้างสรรค์ประโยชน์คุณค่า ตลอดจนความดี ความงามให้เกิดขึ้นในสังคม คุณลักษณะเหล่านี้ เช่น ด้านมีความซื่อสัตย์ สุจริต ด้านมีความเมตตากรุณา ด้านมีวินัย ด้านมีความรับผิดชอบ และด้านประหยัด

๑.๔.๗ ทฤษฎีการใช้เหตุผล หมายถึง เหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจ หรืออยู่เบื้องหลังการตัดสินใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ พฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อบุคคลได้ให้เหตุผล เราสามารถวินิจฉัยชี้ความได้ว่าบุคคลมีจริยธรรมระดับใด

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ก. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลจากการวิจัยนี้ได้รับทราบถึงรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวพุทธ
๒. ผลจากการวิจัยนี้ได้รับทราบถึงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ
๓. ผลจากการวิจัยนี้ได้รับทราบถึงรูปแบบการเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

ข. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๓. สถาบันศาสนา คณะสงฆ์ไทย
๔. กรมการศาสนา และสถาบันการศึกษา
๕. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
๖. องค์การเผยแผ่พุทธธรรมในประเทศไทย